

Egy debreceni diák hollandiai katonai pályája és hazai emlékezete

Bozzay Réka

néderlandista, egyetemi adjunktus, Debreceni Egyetem

Bátori Sigray Mihály neve és élete kevésbé ismert a holland-magyar kapcsolatok kutatói előtt. A koraujkorral foglalkozó történetírás nagy hangsúlyt fektetett a látványosabb eredményekkel kecsegtető kulturális kapcsolatok kutatására, de kevesebbet a gazdasági vagy hadtörténeti vonatkozásokra. Itt az ideje tehát, hogy – újra – felhívjuk a figyelmet a Hollandiában páratlan katonai karriert befutó Bátori Sigray Mihály életére és emlékezetére.

Sigray Mihály feltételezett portréja (A 'Sigray alapítvány emlékünnepe Nagykőrösön
1911. szeptember 10. napján. Nagykőrös. 1912. I. n.)

A Sigray család nevét adó település Szepes vármegyében a Szepesolasziból Szepesváralja felé vezető út mentén fekvő Zsegra község volt, amelyet régi források Siga alakban emlegetnek. A nemesi őseit a 13. század utolsó negyedéig

visszavezető családnak¹ a 17. században három nagyobb ága ismert: a Dunántúlon élő ág Felső- és Alsósurányi előnévvel bárói, majd grófi rangot nyert,² a második ágból 1637-ben Sigray János Zsegrán kapott adományt.³ Ez a két ág a katolikus vallást követte.⁴ A harmadik ág a török hódítások, német hadjáratok és a kuruc szabadságharcok következtében végül Szabolcs vármegyében Bátor és Nyírbátor környékén telepedett le és a bátori előnevet kezdte használni. A család ezen ága a református vallást vette fel.⁵

A bátori Sigray családból származó Mihály 1705 körül születhetett.⁶ A Debreceni Kollégiumban a törvényeket 1726. szeptember 17-én írta alá.⁷ 1726-ban és 1732-ben mint tógátus diákot classis praeceptornak, vagyis az alsóbb osztályok tanítójának alkalmazták.⁸ A kollégiumi tanulmányai elvégzése után 1732-ben Kecskemétre, majd egy évvel később Nagykőrösre került rectornak (a partikuláris iskola tanítójának).⁹ Mielőtt Pest vármegyében letelepedett volna, Szabolcs vármegye karaitól és rendjeitől kérte nemessége igazolására testimoniális kiállítását, melyet az Újfehértón tartott megyei közgyűlés 1730. július 13-án számára ki is adott.¹⁰ Ezt a nemesi bizonyítványt Pest, Pilis, Solt vármegye 1736. szeptember 2-án tartott közgyűlése kihirdette, bejegyezték a vármegye igazolt nemesei közé.¹¹ Nagykőrösön megnősült, Kőrösi Kovács István nagykőrösi közbirtokos és Bozó Ilona lányát, Sárát vette feleségül 1734. február 23-án.¹²

Bátori Sigray Mihály a Szegedinác Péro-féle felkelés idején állt először katonának. A török háborúk után a déli határőrvidék rác (szerb) katonái elvesztették korábbi kiváltságaikat, és ez komoly feszültséget szült, amihez hozzájárult a Habsburgoknak az ortodox szerbekkel szembeni katolizációs politikája. Péro és

¹ Benkó Imre: *Nemes családok Nagykőrösön 1848 előtt*. Nagykőrös. 1908. 281.; Kempelen Béla: *Magyar nemes családok*. 9. Bp. 1915. 341.

² Benkó: i. m. 281.

³ Uo. 281.

⁴ Kempelen: i. m. 342.

⁵ Uo. 342.

⁶ Nyírbátori keresztelési anyakönyvek csak 1749-től állnak rendelkezésre, így pontos születési idejét nem tudjuk.

⁷ Intézménytörténeti források a Debreceni Református Kollégium Levéltárában I. A kollégiumi levéltár repertórium. Diáknévsorok 1588–1792. Iskolán kívül lakók névsora. Szerk. Szabadi István. Debrecen. 2013. 401. Nr. 5041. Sigray Bathori Michael néven szerepel.

⁸ Kempelen: i. m. 342.

⁹ Uo. 342.

¹⁰ Benkó I.: i. m. 282. Az eredeti dokumentum ma is megvan a család tulajdonában. Sigray Mihály személyes okmányai 1730–1748. (magángyűjtemény), a továbbiakban Személyes okmányok.

¹¹ Uo.

¹² Benkó: i. m. 282.

több határőrvidéki kapitány Bács és Szerém vármegyék lakóit fegyverbe hívta, a mozgalmukhoz szerbek mellett a korábban katonáskodó, majd jobbágyi sorba került magyarok is csatlakoztak.¹³ A lázadók ellen Halász Péter felsőbb rendeletre Nagykőrös és Kecskemét városát is harcra hívta. Sigray Mihály önként csatlakozott Halász seregéhez és a kőrösi csapat strázsamestere lett.¹⁴ A lázadást végül leverték, Pérót és a felkelés vezetőit 1736 áprilisában halálra ítélték.¹⁵

Sigray Mihály a hadakozásból hazatérve már nem tanárként folytatta pályafutását, hanem a városi közéletben vállalt közbirtokosként szerepet, városi szenátornak is megválasztották. A település közéletében való részvétele viszont nem volt sikeres. Benkó Imre a nagykőrösi családkról szóló könyvében leírja, hogy Sigray a tanácsal összeütközésbe került.¹⁶ A történet részletei a Sigray családban szájhagyományként éltek tovább. Benkó könyvének megjelenése után Bátori Sigray Pál – ügyvéd, Pest megyei földbirtokos, alispán, Sigray Mihály egyenes ági leszármazottja – Benkó Imréhez intézett levelében úgy írta le, hogy „Sigray Mihály egyszer a nagykőrösi tanácsülésben a város főbírájával összeszólalkozott, amikor a főbíró úr annyira megfélemedezett magáról, hogy a Mihály úr kalapját a fejéből kikapta és a nyitott ablakon át az utcára kidobta, amiért viszont a Mihály úr a főbíró felpofozta, és hogy az ebből előre látható kellemetlenség is befolyással lett volna a katonasághoz való beállítására.” Sigray Pál azzal a kéréssel fordult Benkóhoz, hogy a vitára vonatkozó adatokat küldje el családi irattára számára.¹⁷ Benkó válaszlevelében tudatta, hogy a tanácsi jegyzőkönyvben „az összeütközés módja nincs leírva (...), hanem csak a tanács megtorló intézkedése.”¹⁸ Benkó szerint a konfliktus valamikor 1736 novemberében történhetett, vagy legalábbis a tanács ekkor ítélkezett az ügyben,¹⁹ a következőképpen: „Sigray Mihály káromkodó és helytelen magaviseletéért, kivált a Nemes Város Főbíráján publice tett motskos és kisebbitő tselekedeteiért és következhető gonoszoknak eltávoztatásáért a Tanácsbul kitiltatik közönséges akarattal és többé Tanácsbéli személynek nem esmértek. Minthogy pedig némelyek a Nemes Tanács közül jelen nem voltak, hanem midőn ő kegyelmek maguk voxakat fogják adni ezen matériában circumstantialiter a Város Protocollomában improtocoltáltassék, accedálván ez is a circumstantiához, hogy a most élő Becsülletes Tanácsbéli Személyek életében nem acceptáltatik, azután élő személyek lássák, quid facturi essent.

¹³ Tarján M. Tamás: *1735. április 27. Kirobban a Szegedinác Péró-féle felkelés.* www.rubicon.hu, letöltés 2020. Febr. 23.)

¹⁴ Benkó: i. m. 282.

¹⁵ Tarján M.: i. m.

¹⁶ Benkó I.: i. m. 282

¹⁷ Személyes okmányok. Bátori Sigray Pál levele Benkó Imréhez, 1908. okt. 30.

¹⁸ Uo. Benkó Imre levele Bátori Sigray Pálhoz, 1908. nov. 4.

¹⁹ Uo. Benkó Imre levele Bátori Sigray Pálhoz, 1908. nov. 22.

Die 29 Novembris N. Nyári Mihály, Kecskeméti György, Katona Gergely, Barta János és Bajomi Péter Uraimék mint becsülletes Tanácsbéli Személyek ezen fellyebb megírt dologban voxai is accedáltak, hogy Sigrai Mihály ennekutánna eő kegyelmektül Tanácsbéli Személlynek nem fog esmértetni.”²⁰

Nagyon szigorú döntést hozott tehát a városi tanács, hiszen a határozat értelmében a még élő tanácsstagok életében nem vehették vissza Sigrayt maguk közé. Talán igaza volt Sigray Pálnak, hogy ez a konfliktus készíthette arra ősapját, hogy a földbirtokosi életforma helyett a katonaságot válassza. Sigray Mihály későbbi életéből fennmaradt források nem igazolják a városi tanács döntésének jogosságát, mivel azokból egy bátor katona, szerető férj és istenfélő ember képe bontakozik ki, ezért a tanács szigorú döntése mögött talán személyes bosszút is sejthetünk.

Sigray tehát katonának állt. Pályája a Mária Terézia trónra lépését követő osztrák örökösödési háború kirobbanása után gyors emelkedésnek indult. Sziléziába került, ahol Halász Péter ezredében 1741. április 8-án kapitánynak választották meg, s a megyei rendek életfogytig havi 60 forintos fizetéssel jutalmazták.²¹ Feltehetőleg kitüntette magát a harcokban, ugyanis 1741. július 4-én a hadi tanácstól – Pozsonyban kelt paranccsal – a Beleznay-féle huszárezredbe kapott kinevezést, mint királyi lovas százados (königlicher Rittmeister).²² Ezzel a döntéssel a felkelő nemesi seregből az állandó hadseregbe vették át, ahol ezután 75 hónapon keresztül szolgált.²³

A Beleznay huszárok 1742 tavaszán Brünn (ma Brno Csehországban), majd a morva-sziléziai határ környékén harcoltak.²⁴ Ebből az időszakból ismert Sigray két levele, melyeket feleségéhez írt. Az első 1742. április 12-én kelt Brunceben (Brno),²⁵ ahol a huszárok a várat védték. Ebből az írásból egy roppant gyöngéd, feleségével és gyermekével szeretettel törődő férj és apa képe rajzolódik ki, aki örömmel fogadta neje hozzá írt levelét és reményét fejezte ki, hogy kisfia, Istvánka, hamarosan kigyógyul a himlőből. Sigray a távolból is törődött családjá-

²⁰ Uo. Benkó Imre másolata a nagykőrösi tanács 1736. november 21-én kelt jegyzőkönyvéből

²¹ Személyes okmányok. Kinevezési okirat kelt 1741. ápr. 8.

²² Uo. A felvételt igazoló dokumentum kelt 1741. júl. 4.

²³ Benkó I.: i. m. 282–283.

²⁴ Bánlaky József: *A magyar nemzet hadtörténelme*. 19. fejezet III. Károly, Mária Terézia és II. József kora (1716-1790). www.arcanum.hu, letöltés 2020. febr. 23.

²⁵ Brunce települést Kállay Kálmán a Sigray emléktábla avatása során tartott beszédében Brüsszellel azonosította. In: Bástori 'Sigray Mihály emléktáblájának ünnepélyes felavatása a debreceni Kollégiumban 1941. június 8-án. Debrecen. 1941. 7. – Brunce vagy Brünce Brünn-nek/Brnonak a korban használt másik neve volt. A Beleznay-féle huszárezred mozgása is – amelyben Sigray Mihály ekkor még szolgált – azt támasztja alá, hogy Sigray ekkor még Morvaországban volt. D. Dr. Kállay Kálmán kollégiumi igazgató emlékbeszéde.

val, feleségének lovakat tartott, melyeket haza akart küldeni, sőt egy arany szelencét is szerzett az asszony számára. Írt a katonaságbéli életéről is, melyet nehéznek, de szépnek nevezett. Az egyik legszebb gondolata az volt, hogy kérte feleségét, a gazdaságot a gyermekük számára jól gondolja, a rossz cselédeket pedig távolítsa el, míg ő pedig a távolban tesz meg mindent a család előmeneteléért.²⁶

Sigray csapatai a sziléziai-morva határvidékről déli irányba vonultak, mert június 8-án már Fulneckből (ma Fulnek, Csehország) írt levelet. A korábbi levelében említett lovakat hazaküldte azzal, hogy felesége vagy adja el őket, vagy ajándékozzon kettőt báró Orczy, kettőt pedig Podmaniczky úrnak. Kérte továbbá, hogy felesége küldjön neki egy jó lovat, süveget és csizmákat, illetve viselje gondját a hazaküldött fegyvereinek és ágyneműinek.²⁷

Az osztrák örökösödési háború egyik szakasza 1745-ben VII. Károly császár és bajor választófejedelem halálával gyakorlatilag véget ért. Fia, III. Miksa József végleg lemondott az osztrák tartományokról, elismerte a Pragmatica Sanctiót és vállalta, hogy a császárválasztáskor Mária Terézia férjére, Lotaringiai Károly toscanai nagyhercegre szavaz, akit 1745. szeptember 13-án valóban meg is választottak német-római császárnak.²⁸

A magyar huszárokat a korban igen nagyra tartották, így VII. Károly szolgálatába is került egy magyar huszárezred Frangepán Gergely vezénylő ezredes vezetésével. Amikor VII. Károly fia, III. Miksa József békét kötött Mária Teréziával, akkor ezt a huszárezredet 1745. október 2-án átengedte az Egyesült Németalföldi Tartományoknak, amelyek az osztrák örökösödési háborúban Mária Terézia szövetségesei voltak. A sereg 8 compániából, 480 lovasból és még 10 emberből, összesen 490 emberből állt. A Frangepán-ezred 1745. november 15-én Brüsszelbe került helyőrségbe. Az Egyesült Tartományok szolgálatában gyalogsági tábornokként szolgáló Waldeck Károly Ágost Frigyes herceg a magyar ezred tiszti állásairól maga akart rendelkezni, s a magyar ezred élére Eszterházy Pál Antal grófot nevezte ki. Az ezred tisztikarában Frangepánon kívül még három magyar nevű tiszt neve fedezhető fel: Ertsey Mihály kapitány, Molnár Péter kapitány és Szelepcsényi hadnagy. A magyar ezred most már a hollandok köte-

²⁶ Sigray Mihály két levele feleségéhez, ns. Kőrösi Kovács Sára asszonyhoz. I. Brunce, 12-ik Ápr. 1742. In: A Sigray alapítvány emlékünnepe Nagykőrösön 1911. szeptember 10. napján. Nagykőrös. 1912. 47.

²⁷ Sigray Mihály két levele feleségéhez, ns. Kőrösi Kovács Sára asszonyhoz. II. Fulneck, 8-án Juni 1742. In: Uo. 49–50.

²⁸ Bánlaky J.: i. m.

lékében szolgált az osztrák örökösödési háborút végleg lezáró 1748-as aacheni békéig.²⁹

A békét követően a magyar huszárezred sorsa is bizonytalanná vált. A holland általános rendi gyűlés (Staten-Generaal) fontolgatta az ezred szabadságolását, de IV. Vilmos helytartó úgy tűnik mégsem akart megválni a magyar huszároktól, hanem 1749. január 19-én 12500 aranyforintért megvette őket a bajor választófejedelemtől.³⁰ A magyar ezredet IV. Vilmos átszervezte, a 8 magyar compánia 6 compániájából 1748. április 3-án létrehozta az úgynevezett „állami huszárezredet” (Regiment Huzaren van den Staat), melynek élére az ő ajánlatára a hollandiai rendek 1748. április 10-én vezénylő ezredesnek (Colonel Generaal) Sigray Mihályt nevezték ki, aki még aznap esküt is tett. Sigray egyébként már március 26-tól kezdve ideiglenesen betöltötte ezt a posztot.³¹ Korábbi csapatától a Beleznay-huszároktól annak vezére gróf Teleki Sámuel 1748. március végén engedte el. Teleki nagyon szép szavakkal búcsúztatta egykori katonáját: „Sigray Mihály úr hetvenöt hónapig szolgált lovasszázadosként a parancsnokságomra bízott dicsőséges Beleznay huszárezredben, és ezen idő alatt ökirályi és öcsászári fenségét hűségesen, bátran és fáradhatatlanul szolgálta ütközetekben és nyílt csatákban, mindenkor nemcsak frissen és bátran, hanem mindenekelőtt finom, úri módon is viselkedett, ahogy az egy becsületos, tisztességes tiszthez illik.”³² Szédületes karrier ez, és a csúcát három nappal később, április 13-án érte el, amikor is IV. Vilmos helytartó előterjesztésére az egész állami huszárdandár kapitányává (Capitein bij het Corps hussaren van den Staat) nevezték ki. A hűségesküt április 29-én tette le.³³ Ennek az állami huszárezrednek a legnagyobb része magyar és kálvinista lehetett.

Sigray dandárkapitánysága kiterjedt a Frangepán-féle ezred két másik compániájából, valamint a Zsarnóczay János száz huszárból álló századából alakított corps-ra is. Ezt a corps-ot 1749. szeptember 29-án elbocsájtották. A Sigray alá tartozó állami huszárezred viszont még fennmaradt 1752-ig. Az általános rendi gyűlés (Staten-Generaal) 1751. december 22-én döntött a magyar huszárezred feloszlásáról, de Sigray 1752-ben még részt vett a helytartó, IV. Orániai Vil-

²⁹ Nagy Zsigmond: *'Sigray Mihály és a hollandusok magyar ezrede*. In: A 'Sigray alapítvány emlékünnepe Nagykőrösön 1911. szeptember 10. napján. Nagykőrös. 1912. 39–40.

³⁰ Uo. 41.

³¹ Nagy Zsigmond: *Vezénylő ezredessé kinevezése*. In: A 'Sigray alapítvány emlékünnepe i. m. 95. Az eredeti függőpecsétes dokumentum a család tulajdonában van, ennek alapján készítette el Nagy Zsigmond a könyvben is publikált fordítást.

³² Nagy Zsigmond: *'Sigray Mihály kinevezési okmánya*. In: A 'Sigray alapítvány emlékünnepe i.m. 85. (A németnyelvű levél fordítása tőlem, B. R.)

³³ Nagy Zsigmond: *Kapitánnyá (dandártábornokká) kinevezése*. In: A 'Sigray alapítvány emlékünnepe 97–98. Az eredeti függőpecsétes dokumentum a család tulajdonában.

mos temetésén.³⁴ Ezek után Sigray Mihály is hazatért, majd a források alapján annyi bizonyos, hogy 1755-ben már nem élt.³⁵

Katonai pályafutása során Sigray nem csak a hadakozással foglalkozott, hanem verseket is írt. Benkó Imre, majd Nagy Zsigmond is közlik Sigray Mihály imáját, amely a harcmezőn küzdő, bűnbánatot gyakorló ember fohászkodása az Úristenhez.³⁶ A vers érdekessége, hogy a strófák kezdőbetűit összeolvasva Sigray Mihály nevét adják ki.

*

Sigray Mihály élettörténetének első feldolgozása Benkó Imre nevéhez fűződik, aki a Nagykőrösön 1848 előtt élt nemesi családok történetéről írt könyvet.³⁷ Az ő munkája adta az ösztönzést bátori Sigray Pálnak, hogy Benkó segítségével 1908-ban utánajárjon Sigray Mihály és a nagykőrösi bíró közötti konfliktus történetének.³⁸ Néhány évvel később, 1911-ben Nagykőrösön emlékeztek Sigray Mihály fiának, Sigray Istvánnak, a gimnázium számára 1810-ben bejegyzett alapítványára. Ebből az alkalomból nagy ünnepséget szerveztek Nagykőrösön, az elhangzott beszédek pedig 1912-ben egy szép könyvben megjelentek.³⁹ Bár a könyv jórészt Sigray Istvánról és alapítványáról szól, Sigray Mihályról is készült a kötetbe tanulmány. Sigray holland vonatkozású adatait Benkó Imre kérésére a debreceni Nagy Zsigmond gyűjtötte össze. Nagy teológiai tanulmányai során – melyeket itthon Budapesten és Nagyenyeden folytatott⁴⁰ – 1881–1882-ben, majd 1883–1884-ben tanult Utrechtben. Magyarországra való hazatérése után protestáns gimnáziumokban oktatott,⁴¹ többek között Nagykőrösön is, majd tanári oklevelének kézhezvételét követően a Debreceni Református Kollégium főgimnáziumában lett tanár 1890-ben.⁴²

³⁴ Nagy Zs.: *'Sigray Mihály és a hollandusok* i. m. 45–46. Nagy Zsigmond szövege F. de Bas ezredes 1910. január 31-én Hágában kelt levelén alapszik. A vezérkar hadtörténeti archívumától. 58. sz. Tárgy: Sigray Mihály. Sigray család iratai, Személyes okmányok.

³⁵ Benkó I.: i. m. 284.

³⁶ Benkó I.: i. m. 283–284. és Nagy Zsigmond: *Sigray Mihály imája*. In: A 'Sigray alapítvány emlékünnepe 101–102.

³⁷ Benkó I.: i. m. 282–284.

³⁸ Sigray család iratai, Személyes okmányok. Bátori Sigray Pál levele Benkó Imréhez, 1908. okt. 30.; Benkó Imre levele Bátori Sigray Pálhoz, 1908. nov. 4.; Benkó Imre levele Bátori Sigray Pálhoz, 1908. nov. 22.

³⁹ A 'Sigray alapítvány emlékünnepe i. m.

⁴⁰ S. Szabó József: *Dr. Nagy Zsigmond sírja fölött*. Debreczeni Protestáns Lap 1922. ápr. 22. 124–125.

⁴¹ Gera Judit: *A magyarországi néderlandisztika kezdetei a 19 században*. Nicolaas Beets és köre. Filológiai Közöny 4. (2012) 452–453.

⁴² Adriaan Beets: *Levensbericht van Dr. Zsigmond Nagy*. Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde. Leiden. 1923. 2.

Benkó kérésére tehát Nagy Zsigmond kezdte el a hadtörténeti kutatást, és 1908. április 10-én felvette a kapcsolatot F. de Bas holland vezérkari ezredessel, aki a hágai hadtörténeti levéltár igazgatója volt. Nagy kérte, hogy ha létezik, juttassa el hozzá Sigray Mihály arcképét, amire tudományos célból volt szüksége a neki megbízást adó Benkónak.⁴³ F. de Bas ezredes nagyon gyorsan válaszolt, ugyanis már április 25-én elküldte az 1745-ben holland szolgálatba került Frangepán vezette huszárezred tisztjeinek listáját, melyben sem Halász Péter, sem Sigray Mihály neve nem szerepelt.⁴⁴ Az ezredes azt is tudatta, hogy a régi németalföldi katonák képét nem örökítették meg, de elküldte a IV. Vilmos helytartó temetését ábrázoló kép- és leírásból készített akvarellt, mely a bajor (ténylegesen magyar) huszárok vezénylő tisztjét ábrázolta, tökéletesen hűen másolt uniformisban.⁴⁵ Mivel 1748-ban Sigray kapta meg a magyar huszárezred kapitányi címét, ezért Nagy Zsigmond úgy vélte, hogy a Hollandiából elküldött kép magát Sigray Mihályt ábrázolja.⁴⁶ A felvetés jogos, amennyiben Sigray a helytartó 1752-es temetésén még a magyar huszárcsapat kapitánya volt, erre vonatkozóan azonban nincsenek biztos információink. Mindenesetre ez a kép lett Sigray elfogadott portréja, és a későbbi ábrázolásához is ez szolgált alapul. F. de Bas ezredes nagyon alapos kutatómunkát végzett a hadtörténeti levéltárban az Egyesült Tartományok kötelékében szolgáló magyar huszárokra vonatkozóan. Eredményeit Nagy Zsigmond használta fel a Sigray alapítványról szóló könyvben.⁴⁷ Elsősorban Nagy Zsigmond munkáján alapszanak Bevilaqua-Borsody Béla népszerűsítő beszámolójának Sigrayra vonatkozó részei is, amelyek azonban hősi életére új eredményeket nem tartalmaznak, csak az ismert szakirodalmat foglalták össze.⁴⁸

Sigray Mihály emlékezete később összefonódott a Debreceni Református Kollégium 1938-ra tervezett 400 éves jubileumával. A Kollégiumi Jubileumi Végrehajtó Bizottság 1938 januárjában ajánlati felhívást intézett bronzöntő műhelyeknek, mivel a Bizottság úgy határozott, „hogy a Kollégium 400 éves jubi-

⁴³ Nagy Zsigmond levele Benkó Imrének, Debrecen, 1908. ápr. 10. Sigray család magángyűjteménye.

⁴⁴ Személyes okmányok. Naamlyst van het Regiment Beyersche Huzaren van Graaf van Frangipani in het jaar 1746, daarna Sándor in het jaar 1752.

⁴⁵ Uo. F. de Bas levele Nagy Zsigmondhoz (Nagy Zsigmond magyar fordításában, keltezés nélkül, de valószínűleg Hága, 1908. ápr. 25.)

⁴⁶ Nagy Zs.: *'Sigray Mihály és a hollandusok* i. m. 46.

⁴⁷ Uo. 50. és Uő: Sigray kinevezési okmányainak átírata és fordítása. In: A 'Sigray alapítvány emlékünnepe 81–98.

⁴⁸ Bevilaqua-Borsody Béla: *A magyar lovaskultúra és a XVII–XVIII. század európai könnyűlovassága. A holland huszárság megszervezése.* Szent György Képes Sportlap 1930. jan. 10. 10–14.

leuma alkalmából a Kollégium földszinti árkádja alatt 22 db. bronzdomborművet helyeznek el.”⁴⁹

A plaketteken megjelenő nevekről november során egyeztettek. Csikesz Sándor – a Jubileumi Végrehajtó Bizottság elnöke – Nagy Sándor és G. Szabó Kálmán tanárokat, valamint Borsos József műszaki tanácsost kérte fel 1937. november 8-án, hogy tegyenek 35–40 főről javaslatot. Sigray Mihály neve sem ezen, sem a szűkített listán nem jelent még meg.⁵⁰ A Kollégium nagyszabású ünnepségét, melyet 1938. október 4–5-re terveztek, a szeptember végén Münchenben zajló négyhatalmi tárgyalások határozata miatt – amely szerint Csehszlovákia határmenti Szudéta-vidékét a Német Birodalomhoz csatolták – elhalasztották. A Kollégium jubileumáról így október 4-én csak egy szerény házi ünnepség keretében emlékeztek meg. A huszonkét bronzplakettet is ekkortól kezdve lehetett megtekinteni a Kollégium belső udvarán.⁵¹

A Sigray családhoz eljutott a plakettek híre. A korábban Sigray Mihályról szóló anyagokat gyűjtő Sigray Pál idősebbik fia, Béla, levélben fordult Csikesz Sándorhoz. Ebben említi, hogy öccse, István, részt vett a Debrecenben megrendezett Református Világkongresszuson (1938. augusztus 23-án), ahol arról értesült, „hogy a Debreceni Református Kollégium 400 éves fennállása ünnepe alkalmából, régi jeles volt növendékeinek emlékéért, akik az életben erre kellő érdemeket szereztek, a Kollégium folyosójának boltívei alatt elhelyezendő bronz domborművekkel örökítik meg.”⁵² A levélben Sigray Béla leírja, hogy ősapja „ezen ősi református kollégiumban nevelkedvén, innen tudományos felkészültségén kívül erős kálvinista hitet, vasakaratot és kötelességtudást vitt magával ki az életbe.” A továbbiakban bemutatta életét Nagykőrösön és részletesen ismertette katonai pályafutását is. Ugyanakkor felajánlotta, hogy „Amennyiben Méltóságod úgy találná, hogy Bátori Sigray Mihály vitéz haditetteivel a magyar vitézség hírének külföldön való gyarapításával elegendő érdemeket szerzett arra, hogy a debreceni Református Kollégium jelesei között emléke megörökíttessék, ... bronzplakettjét a többivel azonos kivitelben azonnal elkészíttetjük és felállítatjuk...”⁵³

A kéressel a Végrehajtó Bizottság csak az ünnepség után, 1939. január 30-án foglalkozott. A döntés szerint: „Bizottság a Sigray féle plaketre vonatkozólag kimondja, hogy amennyiben a Kollégium számára ez semmi vonatkozásban

⁴⁹ A szöveg átírata az eredeti helyesírást követi. Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtár Kézirattára (továbbiakban DRKNK) 2811/27. Plakettek

⁵⁰ Uo.

⁵¹ Csohány János: *A Kollégium négyszázéves jubileuma*. In: *A debreceni Református Kollégium Története*. Főszerk. Kocsis Elemér. Budapest. 1988. 278.

⁵² Személyes okmányok. Bátori Sigray Béla levele Csikesz Sándorhoz (évszám nélkül)

⁵³ Uo. Bátori Sigray Béla levele Csikesz Sándorhoz (évszám nélkül)

újabb megterhelést nem jelent, a család ajánlatát elfogadja azzal, hogy teljesen az eddigi kollégiumi plakettek méretében és kivitele szerint készítenőd.⁵⁴

Ezek után két év telt el, amikor a család értesítette Révész Imre püspököt, hogy elkészült a relief, melyről képet is küldtek neki. A püspök Jakucs István kollégiumi igazgatót kérte fel az ajándék átvételére, illetve felhatalmazta, hogy levélben mondjon köszönetet Bátori Sigray István országgyűlés képviselőnek. A püspök maga is köszönetét fejezte ki Sigray Istvánnak, majd felajánlotta, hogy intézkedik az emléktábla elhelyezéséről.⁵⁵ Az emléktábla avatás időpontját végül 1941. június 8-ra tűzték ki. A püspök Sigray Istvánt arra kérte, hogy küldjön értesítést arról, kikre számíthatnak a családból.⁵⁶ Az ünnepség kezdésének időpontjaként délután 5 órában állapodtak meg. Kállay Kálmán egyetemi tanár, a Kollégium igazgatója tart megemlékezést, illetve a püspök kérte Sigray Istvánt, hogy tartson ő is beszédet a család nevében.⁵⁷ Sigray István válaszelevelében leírta, hogy a család részéről, mint annak legidősebb tagja, bátyja, Sigray Béla fog beszédet mondani. Megnevezte a további megjelenőket, unokatestvéreket, nővérét, unokaöccseit, összesen 11 rokont. A maga részéről feleségével, valamint Pál nevű fiával kívánt megjelenni.⁵⁸ Révész Imre püspök a Sigray család tagjait június 8-án délután kettőkor a Kollégium konviktusában tartott ebédre invitálta, tudatta azt is, hogy az emléktáblát elkészítő Berán Lajost is meghívta,⁵⁹ aki viszont lázas betegsége miatt a meghívást nem tudta elfogadni.⁶⁰

A gondos előkészítés után június 8-án sor került a relief avatására. A táblán Sigray portréja látható, melynek alapjául F. de Bas levéltárigazgató akvarellje szolgált. A portré alatt holland és magyar nyelvű szöveg olvasható: „Michiel de 'Sigray, capitein by het corps hussaren van de Staaten der Vereenigde Nederlanden, 1748. Bátori 'Sigray Mihály, a Németalföldi Egyesült Államok magyar huszár brigadéros 1748-ban. Élt 1705–1755-ig. A Debreceni Collegium növendéke 1726–1732-ig.” Az ünnepségen Révész Imre püspök beszédében megemlékezett azokról a debreceni diákokról, akik életüket és vérüket adták a hazáért, ha kellett a török ellen harcolva, ha kellett Rákóczi szabadságharcában, ha kellett

⁵⁴ DRKNK R 2811/37. Végrehajtóbizottság iratai.

⁵⁵ Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltár (továbbiakban TtREL) I. 1. e. Elnöki iratok 83. doboz, (Révész Imre iratai, 1941). 127. sz. Révész Imre levele Jakucs Istvánhoz, Révész levele Bátori Sigray Istvánhoz, mindkettő 1941. jan. 31-én kelt.

⁵⁶ Uo. 259. sz. Bátori Sigray István levele Révész Imréhez. 1941. márc. 7.; Révész Imre levele Bátori Sigray Istvánhoz, 1941. márc. 10.

⁵⁷ Uo. 474. sz. Révész Imre levele Báthori Sigray Istvánhoz, 1941. máj. 14.

⁵⁸ TtREL I. 1. e. 83. doboz, (Révész Imre iratai, 1941). 474. sz. Báthori Sigray István levele Révész Imréhez, 1941. máj. 16.

⁵⁹ Uo. Révész Imre levele Bátori Sigray Istvánhoz, 1941. máj. 23.

⁶⁰ Uo. 475. sz. Révész Imre levele Berán Lajoshoz, 1941. máj. 14.; Berán válasza 1941. jún. 2.

1848-ban lovas és gyalog nemzetőrökhöz csatlakozva, s később az első világháborúból is kivették a részüket. Sigray Mihály szolgálatát pedig azért tartotta különlegesnek, mert külföldön szerzett becsületet az „európai hírű magyar katonai szellemnek.”⁶¹ Ezt követően Kállay Kálmán kollégiumi igazgató – aki kiváló holland kapcsolatokkal rendelkezett, hiszen ő maga is tanult Utrechtben, majd az első világháború utáni protestáns gyermekmentő akció egyik fő szervezője lett⁶² – ismertette Sigray Mihály életrajzát. Utalt arra is, hogy a Hollandiával való tudományos kapcsolatok mellett, most egy katona emlékének keresztül tudják szorosabbra fűzni holland barátaikkal a kapcsolatot.⁶³ A család részéről a dombormű felállítását kezdeményező Sigray Béla beszélt. Örömeinek adott hangot, hogy a Kollégium, mely „jellemes, gerinces magyar ifjúságot” nevelt, hajlandó volt Sigray Mihály emlékét megörökíteni.”⁶⁴ A Kollégium részéről végezetül Jakucs István címzetes igazgató szólt. Sigray Mihállyal kapcsolatban kiemelte, hogy „egy külföldi állam bízta meg a kiváló katonát lovasságának megszervezésével.”⁶⁵ Az ünnepség lezárásaképpen a Kántus elénekelt a Himnuszt.⁶⁶

A korabeli debreceni és tiszántúli sajtó is megemlékezett az emléktábla avatásáról.⁶⁷ Annak ellenére, hogy a hazai országos sajtóban nem jelent meg cikk az eseményről, a holland protestáns közösség is tudomást szerezhetett az emléktábla avatásáról. A *De Heraut* című napilap 1941. augusztus 31-én jelentette meg Kállay Kálmán beszámolóját a debreceni eseményekről. Kállay ezúttal is kiemelte Sigray katonai érdemeit, aki Hollandiában a lovasság haditudományát adta tovább, s különösen is hangsúlyozta Sigray mély vallásosságát, valamint versét, melyet a holland himnusz utolsó versszakával hasonlított össze. A cikk ezek után a holland-magyar protestáns kapcsolatok három fontos eseményét

⁶¹ D. Dr. Révész Imre püspök megnyitó beszéde. In: Bátori 'Sigray Mihály emléktáblájának ünnepélyes felavatása i. m. 3-5.

⁶² Vágási Katalin: *Kállay Kálmán (1890–1959)*. In: Órállóvá tettek. Műhelytanulmányok a debreceni teológiai oktatás és református lelkészképzés 1850–2000 közötti történetéhez. Szerk. Baráth Béla Levente, Fekete Károly. Debrecen. 2019. 382–383.

⁶³ D. Dr. Kállay Kálmán kollégiumi igazgató emlékbeszéde. In: Bátori 'Sigray Mihály emléktáblájának ünnepélyes felavatása i. m. 9. és 13.

⁶⁴ Dr. Bátori 'Sigray Béla beszéde a család nevében. In: Uo. 14–15.

⁶⁵ Jakucs István kollégiumi c. igazgató záróbeszéde. In: Uo. 20.

⁶⁶ Személyes okmányok. Meghívó.

⁶⁷ Sz. n.: *Bronz emléktáblát lepleznek le a Kollégium udvarán*. Debreczeni Újság-Hajdúföld 1941. jún. 7. 6.; Sz. n.: Cím nélkül. Debreczeni Újság-Hajdúföld 1941. jún. 10. 3.; Sz. n.: *A kollégiumi diákból holland huszártábornok lett, majd kollégium alapítványtevő*. Debreczen 1941. jún. 8. 1. n.; Sz. n.: *Bátori Sigray Mihály hollandiai hős emléktáblájának felavatása a Kollégiumban*. Debreczen 1941. jún. 8. 1. n.; Sz. n.: *A Bárory- 'Sigray-emléktábla leleplezése a Kollégiumban*. Tiszántúl 1941. jún. 10. 5.; Sz. n.: *A Bárory- 'Sigray-emléktábla leleplezése a Kollégiumban*. Tiszántúl 1941. jún. 10. 5.

említi. Az első kettőben Hollandia nyújtott segítő kezet a magyaroknak: Michiel de Ruyter megszabadította a magyar protestáns prédikátorokat a gályákról, majd az első világháború után elindult a gyermekmentő akció. A harmadik esemény a magyar diákok hollandiai peregrinációja. Az emléktáblával most már Hollandia is a Kollégium falain belülre került, mivel Sigray képe mellett a holland címer is látható. Végül a cikkíró kifejezi abbéli reményét, hogy a magyar-holland kapcsolatok csak még inkább erősödnek, ha sok magyar diák fog érkezni a hollandiai Vrije Universiteitre tanulni.⁶⁸ Ezt a cikket Révész Sigray Istvánnak is elküldte.⁶⁹

Sigray Mihály emléktáblája a Debreceni Református Kollégium udvarán
(fotó: Bozzay Réka)

⁶⁸ W.: Hongarije. *Banden met Nederland*. De Heraut 1941. aug. 31. 1. n. Szeretném köszönetemet kifejezni Esther van de Pannénak és Annyke de Jongnak a cikk megszerzésében nyújtott segítségükért.

⁶⁹ TtREL I. 1. e. 84. doboz, (Révész Imre iratai, 1941). 757. sz. Révész Imre levele Báthori Sigray Istvánhoz, 1941. aug. 27.

A Kollégium – bár az emléktábla létrehozását anyagilag nem támogatta –, az avatáson elhangzott beszédeknek teret kívánt biztosítani. A költségeket ezúttal sem vállalta, amit teljes egészében a család állt.⁷⁰ A megjelent füzet iránt Markó Árpád hadtörténész, Hadik András életrajzírója, is érdeklődött, mivel – ahogy ezt a püspököknek is megírta – Sigray nevével Hadik életrajzának megírása során nem találkozott, viszont szívesen készített volna a Magyar Katonai Szemlében egy tanulmányt Sigray személyéről és németalföldi szerepléséről.⁷¹ Az írás el is készült, de csak az addig megjelent szakirodalmi eredményeket foglalta össze, önálló kutatást Markó a témában nem végzett.⁷²

Sigray emléktáblájáról legutóbb 2016. június 16-án Ormosi László írt a Református Kollégium gyűjteményeit bemutató írásában. Ismertette Sigray Mihály életét, majd katonai pályáját, végül kitért az emléktábla avatására, több rövidebb idézetet is közölt az avatáson elhangzott beszédekből.⁷³

Sigray Mihály, egykori kollégiumi diák, majd nagykőrösi földbirtokos, kiváló katona, mélyen hívő protestáns ember, szerető férj, gyermekével törődő családapa neve sajnos az utókor számára már kevésbé ismert, bár nagyon fontos szereplője a 18. századi magyar és hollandiai huszárok történetének. A holland-magyar kapcsolatok kutatásába – éppen Sigraynak köszönhetően is – egészen új szint hozhat a hadtörténeti vonatkozású témák feltárása.⁷⁴

⁷⁰ Uo. 1026. sz. Sigray Béla levele Révész Imréhez, Budapest, 1941. szept. 19.

⁷¹ Uo. 1112. sz. Markó Árpád levele Révész Imréhez, 1941. nov. 17.

⁷² Markó Árpád: *Sigray Mihály, magyar-holland huszárezredes*. Magyar Katonai Szemle 12. (1942) 6. sz. 702–704.

⁷³ Ormosi László: *Értékeink nyomában*: Batori Sigray Mihály reliefje a Kollégium udvarán. Ezredével együtt megvette az uralkodó. Hajdú-Bihari Napló 2016. jún. 16. 4.

⁷⁴ Ezúton szeretném hálás köszönetemet kifejezni Dr. Kertészné Sigray Máriának, batori Sigray Mihály egyenesági leszármazottjának, hogy lehetővé tette számomra ősapja történetének kutatását a családi archívumban.